

vila akmeizem in futurizem kot reakcija proti visokemu, mističnemu tonu simbolizma.

Dekadentstvo se je bilo ob prehodu stoletja v gotovem oziru umaknilo in njegovi zvezdi prvega razreda, Balmont in Sologub, sta stopili na pot splošnega simbolizma. V prozi položaj ni tako jasen. Gorkij izgubi po revoluciji, ki jo je pripravljala in katere se je močno udeležil, v gotovem smislu svojo važnost. Iz prepirljivega upornika, iz filozofa potepuštva se prelevi v revizionističnega Bernsteina, v sivega socialdemokrata in njegova »Mati« ali »Meščanka Okurov« sta težko prebavljivi, in še celó »Izpoved«, s prehodi polnimi kolorita, se ne reši. Gorkij se umakne na Capri in njega slava otemni.

In bržčas bo le treba smatrati Andrejeva za najvažnejšo, najhrupnejšo in najnemirnejšo osebnost v prozi te dobe. Prav v tem času je kot dramatik zapustil definitivno realizem (»Življenje človeka«, »Črne maske«, »Ocean«, »Kraljica lakota«) in ustvaril tako mostič za Bloka in Bjelega, toda njiju neposredni bojni tovariš ni bil nikdar. V tistih letih je doživljal ogromne uspehe in imel velikanski vpliv. Kot umetnik se je sijajno razvil, morda še preveč: padal je neredkoma v deklamacijo, kar ruskemu jeziku ne prija. Malo povest, svojo prvotno obliko ustvarjanja, je bil skoro popolnoma opustil. Pisal je za oder in je spoznal ves sijaj uspeha in vse udarce porazov. Ni dal romana, kakor ga ni v tej dobi skoro nihče dal. Majhne lirične povesti brez predmeta sta pa gojila Bunin in Remizov, tedaj še ne zadostno cenjena; stopila sta v ospredje šele pozneje. Toda nihče ni imel ne snovi, ne miru, ne eposa za obširna dela. Manjkala je snov, ker se je življenje samo razdrobilo in zmrnilo; odšle so njega jasne, že oblikovane plasti in nekaj časa je vladalo geslo: »Običaji in navade so mrtve«. Obstajal je pač neki način življenja, toda preveč pisan, ne homersko monumentalen: tudi grandioznost (velikopoteznost) ni bila plod te dobe. Mogoče pa, da je bila glavna smer umetnikove duše lirika in da je bila prav lirika poglavitna odporna sila na svetu in ne predstavljanje, ki harmonično objektivizira. Med mladimi pisatelji, ki so se tedaj pojavili, je imel za velikopotezna in lepa dela največ zmožnosti Sergejev-Zenskij. Spočetka pod vplivom Andrejeva, se je pozneje razvijal neodvisno; umetnik jasno izraženih linij, ljubitelj figur in lis, kolorita in barv. Zenskij bi se kot silno nervozen, rezek pisatelj z nekoliko podeželskimi težnjami in gotovim neredom v besedi težko podvrgel samoomejenju in avtokritiki; njegov temperament je vihrav, izkustvo precejšnje in po vojni ter zadnji revoluciji, ko je kot toliko drugih molčal, vzbujajo njegova nova dela zanimanje.

V prozi razdobja med obema revolucijama je zavzemala precej vidno in na periferiji

MARIJINO OZNANJENJE (XV. ST.).

dovolj hrupno mesto senzualistična smer. Po Dostojevskim se je Andrejev prvi dotaknil te plati (»Prepad« in druge povesti). Dostojevskij je bil še osamljen — dočim je novo stoletje s pažnjo in napetostjo planilo na ta vprašanja. Brjusov je odštel velik delež te minam ter perversnosti in Sologub se je vrtel okoli sadizma s hladnostjo, resnostjo in težo svojega duha. Kakor se dogaja v dobah obnavljanja, so se ti motivi po prvi revoluciji razširjevali in našli propagatorje (vendar ne med vrhovi leposlovja) in uspevali, kakor navadno, le pri bolj podeželskem občinstvu. Pojavil se je nov tok z Arcybaševim in njegovim pobočnikom Kamjenskim na čelu. Tudi Balmont je rekel nekoč: »Hočem biti nesramen, hočem biti pederzen, hočem strgati raz tebe obleko!« Arcybaševa roman »Sanin« je »trgal obleke« in Kamjenskij je igral vlogo osvoboditelja od »verig«. — »Sanin« je imel velikanski uspeh pri gimnazijcih in podeželskih gospodičnah. Kot umetnina je malo vreden, toda kot geslo je sijajno uspel. Če so radi Wertherja mladiči vršili samomore, se je radi »Sanina« v Simbirsku ali v Kašinu mladina udeleževala tajnih erotičnih krožkov.

V literarnem smislu, ponavljam, je ta smer dala malo (Arcybašev je pisatelj ne brez daru in je napisal stvari, boljše od senzualnih, ki so vzbudile pozornost), toda kot simptom je značilna. Opaziti je mogoče v njej tudi odpor proti turgenjevskim dekli-